

Адміністративне право

УДК 347.73(477)

Киценко Олександр Петрович

кандидат юридичних наук,

докторант кафедри адміністративного та фінансового права

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Kytsenko Oleksandr

Candidate of Legal Sciences,

Doctoral Student of the Department of Administrative and Financial Law,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ORCID: 0009-0008-3503-2025

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ
ПОЛІТИКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
IMPROVEMENT OF THE PRINCIPLES OF STATE REGULATORY
POLICY IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINIAN
ECONOMY**

***Анотація.** У статті здійснено теоретичний аналіз сучасного стану адміністративно-правового регулювання процесу здійснення державної регуляторної діяльності як важливої сфери публічного управління різними секторами національної економіки. Автором фокусується увага на необхідність удосконалення сучасних принципів державної регуляторної політики як базису регуляторного впливу на суб'єктів аграрного сектору та сприятимуть зміцненню потенціалу таких суб'єктів у період воєнного стану. У ході дослідження встановлено, що принципи здійснення державної регуляторної політики в аграрному секторі необхідно визначити як фундаментальні, науково обґрунтовані та законодавчо закріплені положення, які відображають відповідні існуючій формі держави об'єктивні, універсальні, необхідні закономірності взаємовідносин між керівними*

публічними та не публічними суб'єктам. У результаті аналізу принципів державної регуляторної політики, закріплених у Законі України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», з метою зміщення акцентів нормативно-правового регулювання зазначеного типу суспільно-економічних відносин на користь господарюючих суб'єктів, запропоновано, розширити категоріальне наповнення існуючого в Законі принципу збалансованості та сформулювати його як принцип збалансованості, неупередженості органів публічного управління (адміністрування) та презумпції правомірності дій та вимог суб'єкта господарювання. Запропоновано доповнення Закону ст. 42 «Відсторонення посадової чи службової особи регуляторного органу від провадження заходів регуляторної діяльності» та сформульовано зміст такої статті. Перспективою подальших досліджень визначено необхідність законодавчого закріплення спеціальних принципів державної регуляторної політики в аграрному секторі економіки України.

Ключові слова: *аграрний сектор, адміністративно-правовий забезпечення, державна регуляторна політика, нормативно-правовий акт, принципи, публічне управління, суб'єкт господарювання.*

Summary. *The article carries out a theoretical analysis of the current state of administrative and legal regulation of the process of state regulatory activity as an important area of public management of various sectors of the national economy. The author focuses attention on the need to improve the modern principles of state regulatory policy as the basis of regulatory influence on subjects of the agrarian sector and will contribute to strengthening the potential of such subjects during the period of martial law. In the course of the study, it was established that the principles of implementation of the state regulatory policy in the agricultural sector must be defined as fundamental,*

scientifically based and legally established provisions that reflect the objective, universal, and necessary regularities of relations between leading public and non-public entities corresponding to the existing form of the state. As a result of the analysis of the principles of state regulatory policy enshrined in the Law of Ukraine "On the principles of state regulatory policy in the sphere of economic activity", with the aim of shifting the emphasis of regulatory and legal regulation of the specified type of socio-economic relations in favor of business entities, it is proposed to expand the categorical content of the principle of balance existing in the Law and to formulate it as a principle of balance, impartiality of public management (administration) bodies and presumption of legality of actions and demands of the business entity. It is proposed to supplement the Law of Art. 42 "Suspension of an official or official of a regulatory body from carrying out measures of regulatory activity" and the content of this article is formulated. As a perspective of further research, the need for legislative consolidation of special principles of state regulatory policy in the agrarian sector of Ukraine's economy is determined.

Key words: *agrarian sector, administrative and legal support, state regulatory policy, normative legal act, principles, public administration, business entity.*

Постановка проблеми. Важливою складовою діяльності держави у сфері публічного управління різними секторами власної економіки є адміністративно-правове регулювання процесу здійснення регуляторної діяльності. Наразі вже сформований в нашій державі суспільно-правовий механізм організації та здійснення регуляторної діяльності, який можна представити сукупністю наступних елементів: 1) суспільні передумови необхідності прийняття регуляторних актів у різних сферах соціально-економічних відносин (громадське обговорення); 2) складові частини системи законодавчого регулювання такого типу відносин (процес

безпосередньої підготовки регуляторного акту, його прийняття); 3) відстеження результативності дії регуляторного акту (необхідності перегляду з метою внесення змін та доповнень).

На сучасному етапі політико-економічного розвитку України, у структурі її економіки, аграрний сектор із усім потенціалом суб'єктів виробничо-господарської діяльності є ключовим сектором, у межах якого забезпечується виробництво та первинна переробка сільськогосподарської продукції для забезпечення продуктами харчування громадян нашої держави. Крім того, вітчизняні аграрні суб'єкти активно сприяють вирішенню світової продовольчої проблеми, незважаючи на активний та постійний мілітаристичний вплив країни-агресора на процес виробництва сільськогосподарської продукції, а також її експортних поставок до інших країн. Поряд з складнощами виробничо-господарської діяльності періоду воєнного стану на процес створення сільськогосподарської продукції не припинили негативного впливу значна кількість інших (постійних, періодичних, поодиноких) факторів, завдаючи шкоди результатам діяльності суб'єктів аграрного сектору.

Враховуючи викладені вище аргументи, вважаємо за доцільне у межах відносин правового регулювання публічного управління порушити проблему щодо зміни принципів такого управління, зокрема і у сфері відносин державної регуляторної політики у аграрному секторі економіки України.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Слід зазначити, що наразі питанням державного управління та публічного адміністрування у аграрному та спорідненим з ним секторах присвячена значна кількість наукових статей, монографій та інших розвідок вітчизняними вченими-адміністративістами такими як: В. Амошин, В. Галуцько, Т. Гуржій, П. Діхтєвський, О. Кузьменко, Т. Кичилук, Ю. Крегул, Є. Криницький, В. Курило, Р. Мельник, В. Мушенко, О. Рябченко, В. Савіцька, О.

Світличний, В. Семчик, О. Ситніченко, В. Чернадчук, О. Чижевських, О. Хуторянський, В. Шкарупа, Є. Шульга та ін.

Зокрема, В.І. Курило виділив найважливіші на сучасному етапі розвитку сільськогосподарської галузі держави принципи державного управління нею: державний аграрний протекціонізм, цільова державна підтримка сільського господарства, забезпечення продовольчої безпеки, рівність усіх форм господарювання, поєднання економічних і соціальних цілей, правова захищеність аграрного підприємництва тощо [1, с. 127]. І.П. Сафонов серед основних принципів державного управління (підтримки) суб'єктів аграрного сектору виділяв наступні принципи: законності, гласності, узгодженості і взаємодоповнення, контролю, соціальної спрямованості, дотримання яких, на думку науковця, давало б можливість гнучко реагувати як на зміни зовнішнього середовища, так і на процеси, що відбуваються в суспільстві [2, с.7]. В.В. Мушенко здійснив аналіз ряду теоретичних визначень та переліків принципів здійснення публічного управління аграрним сектором, а також запропонував перелік принципів правового регулювання державної фінансової підтримки суб'єктів сільськогосподарського виробництва в Україні [3, с. 97]. Слід також звернути увагу на наукові праці О.П. Світличного, В.І. Курила, В.В. Мушенка, О.С. Риженка, Н.А. Лиско, О.П. Киценка [4–8] що містять дослідження принципів як основи філософії публічного управління різними секторами аграрного господарювання. Окремим інформаційним джерелом за проблематикою дослідження є нормативно-правові акти (інструкції, положення, розпорядження центральних органів виконавчої влади, неурядових організацій тощо [9–10]).

Незважаючи на наявність певної кількості наукових досліджень щодо визначення принципів публічного управління в цілому, безпосередньо виробничими галузями та, зокрема, аграрним сектором економіки України, до даного часу залишається необхідність

удосконалення окремих галузевих принципів, на яких базується державна регуляторна політика в аграрному секторі економіки України. Необхідність окреслення таких принципів та їх нормативно-правове закріплення зумовлює актуальність дослідження та спонукає до дослідницької діяльності.

Мета цієї статті полягає у дослідженні теоретичних питань, пов'язаних із основними засадами публічного управління у сфері державної регуляторної політики в аграрному секторі економіки України, і на цих засадах, на підставі аналізу загальних принципів зазначеної політики, сформувані обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення принципів (аграрно-галузевих) організації і здійснення державної регуляторної політики в сучасний період складної політико-економічної ситуації в Україні.

Виклад основного матеріалу. На початку обґрунтування авторської позиції щодо визначеної проблематики, слід зазначити, що державна регуляторна політика в аграрному секторі повинна здійснюватися за чітко визначеними і всебічно обґрунтованими принципами. Саме це дозволить покращувати умови виробничої діяльності таких суб'єктів в постійних нестабільних умовах функціонування аграрного сектору, до яких додано комплекс негативних тенденцій воєнного стану. Крім того, визначений вище стан умов функціонування аграрного виробничо-господарського середовища потребує нормативно-правового механізму оперативного та ефективного реагування на будь-які негативні зміни та на процеси, що відбуваються в міждержавному політико-економічному просторі.

Основою системи нормативно-правового забезпечення регуляторної діяльності є Конституція України [11], Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [12], інші нормативно-правові акти, які містять норми-пропозиції щодо здійснення регуляторними органами, фізичними та юридичними особами,

їх об'єднаннями, територіальними громадами в межах, у порядку та у спосіб, визначений законодавством визначає правові та організаційні засади реалізації у сфері господарської діяльності державної регуляторної політики.

Необхідно зазначити, що на сучасному етапі реформування відносин у аграрному секторі, необхідні нові підходи до визначення принципів правового регулювання даного господарсько-виробничого сектору економіки нашої держави взагалі, а також оновлення принципів здійснення державної регуляторної політики в аграрному секторі. Для повного та об'єктивного формулювання зазначених основних принципів, звернемося до авторського теоретико-правового доробку щодо характеристики понять за проблематикою дослідження.

Отже, як нами встановлено у попередніх наукових дослідженнях, категорію «принципи управління» доцільно розуміти як «вихідні основоположні вимоги, якими керуються суб'єкти управління на практиці». Крім того, ефективне застосування принципів надає управлінській діяльності держави цілеспрямованого характеру та передбачає досягнення узгодженості, цілеспрямованості, надійного зв'язку між підсистемами системи державного управління власною економікою [9, с. 19].

Принципи здійснення державної регуляторної політики в аграрному секторі економіки, на нашу думку, необхідно визначити як фундаментальні, науково обґрунтовані та законодавчо закріплені положення, які відображають відповідні існуючій формі держави об'єктивні, універсальні, необхідні закономірності взаємовідносин між керівними суб'єктам публічного (адміністрування) та суб'єктами-представниками досліджуваного сектору економіки.

У вітчизняній науковій правовій доктрині принципи права характеризуються як «основні ідеї, вихідні положення, які закріплені у законі, мають загальну значущість, вищу імперативність (веління) і

відображають суттєві положення права. Крім того, принципи права закріплюються прямо в законодавчих актах або ж впливають зі змісту конкретних правових норм. Принципи права відображають систему цінностей суспільства і мають чи повинні мати правову форму вираження і забезпечення [6, с. 57].

Виходячи з викладеного вище, значимо, що чинний Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» містить норми щодо забезпечення здійснення державної регуляторної політики (стаття 5) та принципи державної регуляторної політики (стаття 4) [2].

Звернемо увагу на той факт, що процедура забезпечення здійснення державної регуляторної політики в сфері усіх структурних елементів господарської діяльності (за Законом) включає: 1) встановлення єдиного підходу до підготовки аналізу регуляторного впливу та до здійснення відстежень результативності регуляторних актів; 2) підготовку аналізу регуляторного впливу; 3) планування діяльності з підготовки проектів регуляторних актів; 4) оприлюднення проектів регуляторних актів з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, а також відкриті обговорення за участю представників громадськості питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю; 5) відстеження результативності регуляторних актів; 6) перегляд регуляторних актів; 7) систематизацію регуляторних актів; 8) недопущення прийняття регуляторних актів, які є непослідовними або не узгоджуються чи дублюють діючі регуляторні акти; 9) викладення положень регуляторного акту у спосіб, який є доступним та однозначним для розуміння особами, які повинні впроваджувати або виконувати вимоги цього регуляторного акта; 10) оприлюднення інформації про здійснення регуляторної діяльності (стаття 5) [2].

В цілому, такий підхід щодо забезпечення здійснення державної регуляторної політики в аграрному секторі можна вважати прийнятним, проте, на нашу думку, потребують уточнення критерії визначення принципів здійснення державної регуляторної політики в аграрному секторі економіки України.

З метою обґрунтування права на існування нашої позиції, здійснимо аналіз принципів державної регуляторної політики, які закріплені у статті 4 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Отже, до зазначених принципів законодавець відносить:

1) *доцільність* як обґрунтовану необхідність державного регулювання господарських відносин з метою вирішення існуючої проблеми;

2) *адекватність* як відповідність форм та рівня державного регулювання господарських відносин потребі у вирішенні існуючої проблеми та ринковим вимогам з урахуванням усіх прийнятних альтернатив;

3) *ефективність* як забезпечення досягнення внаслідок дії регуляторного акта максимально можливих позитивних результатів за рахунок мінімально необхідних витрат ресурсів суб'єктів господарювання, громадян та держави;

4) *збалансованість* як забезпечення у регуляторній діяльності балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави;

5) *передбачуваність* як послідовність регуляторної діяльності, відповідність її цілям державної політики, а також планам з підготовки проектів регуляторних актів, що дозволяє суб'єктам господарювання здійснювати планування їхньої діяльності;

6) *прозорість та врахування громадської думки* як відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань дій регуляторних органів на всіх

етапах їх регуляторної діяльності, обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, наданих у встановленому законом порядку фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності (стаття 4) [2].

Спираючись на існуючі наукові надбання за даною проблематикою, а також здійснюючи детальний аналіз зазначених вище принципів, нами пропонується наступне узагальнення. На нашу думку, сучасна регуляторна політика у сфері господарської діяльності в усіх секторах національної економіки (в т.ч. і в аграрному секторі) може базуватися на запропонованих Законом [2] принципах. Однак, законодавчо закріплений перелік принципів слід вважати загальними принципами здійснення регуляторної діяльності в сфері аграрного виробництва. Крім того, на наше переконання, яке сформувалося у результаті проведеного дослідження, доцільно дещо удосконалити законодавчо закріплені принципи.

Отже, з метою зміщення акцентів нормативно-правового регулювання зазначеного типу суспільно-економічних відносин на користь господарюючих суб'єктів, доцільно розширити категоріально-інституційне наповнення існуючого принципу *збалансованості* та сформулювати його як *принцип збалансованості, неупередженості органів публічного управління (адміністрування) та презумпції правомірності дій та вимог суб'єкта господарювання*.

Деталізацію трактування запропонованих автором частин даного комплексного принципу доцільно запропонувати наступним чином:

- (у частині *«презумпції правомірності дій та вимог суб'єкта господарювання»*) – визначити як стан правового регулювання суспільно-економічних відносин, при якому дії та вимоги такого суб'єкта вважаються правомірними, поки інше не буде доведено під час розгляду або

здійсненого іншим належним чином вирішення спірного питання. Крім того, в ході такого вирішення, всі сумніви щодо правомірності діяльності суб'єкта господарювання, що виникають у наслідок неоднозначного (множинного) трактування прав і обов'язків такого суб'єкта мають тлумачитися на його користь;

- (у частині «неупередженості органів публічного управління (адміністрування)» – визначити як стан правового регулювання суспільно-економічних відносин, при якому у адміністративній процедурі вирішення спірних питань не може проявлятися неправомірна заінтересованість суб'єкта публічного адміністрування в результатах такого вирішення. Крім того, уповноважений суб'єкт регуляторної діяльності повинен не надавати жодної переваги будь-якому суб'єкту господарювання, не має виявляти неправомірної заінтересованості в процесі здійснення регуляторної діяльності та забезпечувати неправомірні результати.

На, нашу думку, додатковою гарантією реалізації запропонованого нами комплексного принципу збалансованості, неупередженості органів публічного управління (адміністрування) та презумпції правомірності дій та вимог суб'єкта господарювання може бути законодавче закріплення змін до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Зокрема, доповнення Розділу VIII «Відповідальність за порушення порядку регуляторної діяльності» статтею 42 «Відсторонення посадової чи службової особи регуляторного органу від провадження заходів регуляторної діяльності» наступного змісту.

Керівники регуляторних органів, посадові особи регуляторних органів, а також керівники структурних підрозділів регуляторних органів чи посадові особи регуляторних органів, на які покладено реалізацію окремих повноважень щодо здійснення регуляторної діяльності, повинні заявити самовідвід з метою відсторонення їх від процесу регуляторної діяльності, якщо така особа може мати особисту, пряму чи опосередковану

(непряму) заінтересованість у результатах регуляторних заходів, «або за наявності інших обставин, які викликають або можуть викликати сумнів у неупередженості державного регуляторного органу» [13, с. 45].

Висновки. Отримані нами при здійсненні дослідження умовиводи та узагальнення щодо наявних законодавчо закріплених принципів державної регуляторної політики, а також аналіз наявного масиву наукових теоретико-правових досліджень підтверджують доцільність подальшого розроблення принципів, згідно яких відбуватиметься здійснення державних заходів регуляторного впливу в аграрному секторі економіки України. Такі принципи необхідно пропонувати з метою забезпечення прав аграрних суб'єктів господарювання як суб'єктів державного регуляторного впливу та введення такого впливу у рамки європейського розуміння впливу (належного, доброго урядування) наглядових державних органів, особливо на господарську діяльність суб'єктів приватної, колективної та комунальної форм власності. Доцільно принципи державної регуляторної політики розподілити на загальні (верховенство права, законність, адекватність, ефективність, збалансованість, передбачуваність, прозорість та врахування громадської думки) та спеціальні. Остання група принципів формування основних засад державної регуляторної політики в аграрному секторі не має належного дослідження та законодавчого закріплення, а тому є перспективною для подальших досліджень.

Література

1. Курило В.І. Адміністративні правовідносини у сільському господарстві України: дис. д.ю.н.: 12.00.07 / Нац. аграр. ун-т. К., 2007. 419 с.
2. Сафонов І.П. Правова регламентація державної підтримки аграрних товаровиробників: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2006. 14 арк.

3. Мушенко В.В. Принципи діяльності держави щодо фінансової підтримки сільського господарства. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 7. С. 91–98.
4. Світличний О.П. Реалізація загальноприйнятих принципів права в управлінській діяльності земельними ресурсами. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 11. С. 53–58.
5. Мушенко В.В. Формування основних принципів державної податкової політики України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія «Юридичні науки»*. 2017. № 5 (5). С. 30–34.
6. Курило В.І., Мушенко В.В., Риженко О.С. Податкові ризики сільськогосподарського виробництва України: фінансово-правова характеристика: монографія. Ніжин, НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 191 с.
7. Лиско Н.А. Основні принципи державного фінансового контролю в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 5(119). С. 42-47.
8. Киценко О.П. Принципи здійснення державної фінансової підтримки лісового господарства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. 2017. № 3 (3). С. 17–21.
9. Основні засади здійснення державного нагляду (контролю). *Комісія з регулювання азартних ігор і лотерей*. URL: <https://www.gc.gov.ua/ua/Pro-department-nahliadu-kontroliu.html> (дата звернення: 20.11.2023).
10. Правові аспекти здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_24659 (дата звернення: 20.11.2023).
11. Конституція України: Основний Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.11.2023).

12. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79.
13. Курило В.І., Гоцуляк Є.М., Мушенок В.В. Провадження по справах про адміністративну відповідальність за невиконання податкового обов'язку: монографія. Ніжин, 2015. 169 с.

References

1. Kurylo, V.I. (2007). *Administratyvni pravovidnosyny u silskomu hospodarstvi Ukrainy* [Administrative legal relations in the agriculture of Ukraine]. *Doctor's thesis*. K.: Nat. agran univ. [in Ukrainian].
2. Safonov, I.P. (2006). *Pravova rehlementatsiia derzhavnoi pidtrymky ahrarnykh tovarovyrobnykiv* [Legal regulation of state support for agricultural commodity producers]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kh.: Yaroslav Mudryi National Law University [in Ukrainian].
3. Mushenok, V.V. (2011). *Pryntsypy diialnosti derzhavy shchodo finansovoi pidtrymky silskoho hospodarstva* [Principles of state activity regarding financial support of agriculture]. *Biuleten Ministerstva yustytzii Ukrainy – Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine*, 7, 91–98 [in Ukrainian].
4. Svitlichny, O.P. (2010). *Realizatsiia zahalnopryiniatykh pryntsypiv prava v upravlinskii diialnosti zemelnymy resursamy* [Implementation of generally accepted principles of law in the management of land resources]. *Biuleten Ministerstva yustytzii Ukrainy – Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine*, 11, 53–58 [in Ukrainian].
5. Mushenok, V.V. (2017). *Forming the main principles state tax policy of Ukraine* [Formuvannya osnovnykh pryntsypiv derzhavnoyi podatkovoyi polityky Ukrayiny]. *International scientific journal "Internauka." Series: "Juridical Sciences" – Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal «Internauka». Seriya "Yurydychni nauky"*, 5 (5), 30–34 [in Ukrainian].

6. Kurylo, V.I., Mushenok, V.V., & Ryzhenko, O.S. (2017). Podatkovi ryzyky silskohospodarskoho vyrobnytstva Ukraini: finansovo-pravova kharakterystyka: monohrafiia [Tax risks of agricultural production in Ukraine: financial and legal characteristics: monograph]. Nizhyn: NSU named after M. Gogol [in Ukrainian].
7. Lysko, N.A. (2011). Osnovni pryntsyipy derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini [Basic principles of state financial control in Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, 5(119), 42-47 [in Ukrainian].
8. Kytsenko, O.P. (2017). Pryntsyipy zdiisnennia derzhavnoi finansovoi pidtrymky lisovoho hospodarstva [Principles of state financial support for forestry]. *International scientific journal "Internauka." Series: "Juridical Sciences" – Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal «Internauka». Seriya "Yurydychni nauky"*, 3, 17–21 [in Ukrainian].
9. Osnovni zasady zdiisnennia derzhavnoho nahliadu (kontroliu) [Basic principles of state supervision (control)]. *Komisiia z rehuliuвання azartnykh ihor i loterei – Gambling and Lottery Regulatory Commission*. URL: <https://www.gc.gov.ua/ua/Pro-department-nahliadu-kontroliu.html> [in Ukrainian].
10. Pravovi aspekty zdiisnennia derzhavnoho nahliadu (kontroliu) u sferi hospodarskoi diialnosti [Legal aspects of state supervision (control) in the field of economic activity]. *Ministerstvo yustytzii Ukrainy – Ministry of Justice of Ukraine*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_24659 [in Ukrainian].
11. Konstytutsiia Ukrainy: Osnovnyi Zakon vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Basic Law dated 06/28/1996. No. 254k/96-VR]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

12. Pro zasady derzhavnoi rehuliatornoï polityky u sferi hospodarskoi diialnosti: Zakon Ukrainy vid 11.09.2003 № 1160-IV [On the principles of state regulatory policy in the field of economic activity: Law of Ukraine dated September 11, 2003 No. 1160-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian].
13. Kurylo, V.I., Hotsulyak, E.M., & Mushenok, V.V. (2015). Provadzhennia po spravakh pro administratyvnu vidpovidalnist za nevykonannia podatkovoho oboviazku: monohrafiia [Proceedings in cases of administrative responsibility for non-fulfillment of tax obligations: monograph]. Nizhyn [in Ukrainian].